



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuißimiè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1634

Mystica expositio Missæ secundùm ordinem totius vitæ Christi, quam repræsentat. XVI.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40262

Myſtica expoſitio Miſſæ ſecundùm ordinem totius vitæ Chriſti, quam repræſentat. XVI.

EXpoſuerunt quamplurimi myſteria Miſſæ, & ſuo quiſque iudicio & arbitrato, ita vt nondum inuenirerim auctorem, quem omnino ſequar, ab initio Miſſæ uſque ad finem eiusdem, certa, & ordinata ſerie, vel Paſſionis, vel totius vitæ Chriſti: quare à pluribus excerpam, quæ in vnum coacta, & exquiſitè ordinata Eccleſiaſticum Lectorem fortaffe delectabunt; non tamen minutiffima quæque perſequar, quæ tædio eſſe poſſent; neque ſingula omnia myſticum habent ſenſum.

1 Procedit igitur, tam in Miſſa priuata quàm in ſolemni, Sacerdos ad Altare de Sacriſtia. Hic admirare Verbum diuinum paſſioni deſtinatum, quod egreditur de ſinu Patris. Thuriferarius cum thuribulo fumigante ſignificat naturam humanam orantem Deum pro redemptione mundi; duo Acolythi, Legem & Prophetas; Subdiaconus & Diaconus, ſanctos Patres vicinos Natiuitati Chriſti, qui parant viam Domino. *Hæc Hugo Viçt. in Specul. cap. 7.*

2 Inclinat ſe ante Altare Sacerdos, & facit *confeſſionem*. O exinanitio diuini Verbi, quod formam ſerui accepit in ſimilitudinem carnis peccati! *Durand. lib. 4. cap. 7.*

3 In *Introitu* cum Verſu geminato, laude Trinitatis, & oſculo primo Altaris, audi iterata deſideria, & voces ſanctorum Patrum antiquiorum, *Oſculetur me oſculo oris ſui*; &, *Veni Domine*, &c. *ex S. Germano in Theoria*. Et cum incenſatur Altare, memento incenſi, hoc eſt, orationis Chriſti pro

nobis in vtero materno. Thuribulum enim Chriſtum denotat, *ex Auguſtino Homil. 6. in Apocal.* & nos ſuprà pag. 115. *diximus cum Innocen. III.*

4 Inculcatur *Kyrie eleiſon*, id eſt, Domine miſerere, vt *Iſai. 33. Domine, miſerere noſtri*; te enim *expectauimus*, *Innoc. lib. 3. cap. 19.* contra nouem genera peccatorum, Originale, Mortale, Veniale, Cordis, Oris, Operis, Infirmiſſimæ, Ignorantiæ, Malitiæ; & ideò dicitur nouies.

5 *Gloria in excelsis Deo*, &c. Ecce Chriſtus natus, & gaudentes Angeli cantant, *Innoc. cap. 20.* Signum Crucis in fine Hymni ſignificare Circumciſionem Chriſti, docet *Melchior Huelamus. Dominus vobiscum* hoc loco indicat apparitionem Magis factam, *ex Praxi ſpirituſuali Principiſſæ Parmenſis.*

6 In cornu Epistolæ fit initium Miſſæ, vbi & *Orationes* dicuntur. Cerne Chriſtum primò ad Iudæos miſſum, quorum reliquiæ in fine mundi ſaluantur; vnde & Miſſæ finis ibidem habetur, vbi & initium, *Durand. libro 4. cap. 15.* Oratio ſignificat Præſentationem Chriſti in Templo, *ex Praxi præfata ſpirituſuali*. Orat autem Chriſtus, & in precibus eſt totus ab infantia, *ex Hugone de Quibusdam ad Miſſam ſpect. lib. 2. cap. 16.* uſque ad prædicationem Ioannis, quæ ſignificatur in Epistoſa, vt mox dicitur.

7 Ad *Epistolam* cantandam à Subdiacono, vnus eum comitatur Acolythus, quia Ioannem pauci ſunt ſecuri, *Innocen. III. lib. 2. cap. 29.* modò legitur de antiquo, modò de Teſtamento nouo; quia Ioannes ad vtrumque

spectat, ex *Ruper. lib. 1. cap. 32.* Finita Epistola, osculatur Subdiaconus manum Celebrantis, quia Ioannes ad Christum discipulos tandem destinavit; & sicut Christus laudavit Ioannem, ita Sacerdos benedicit Subdiacono, *Innocent. i. id. cap. 30.* Clauso libro accedit Subdiaconus, quia in lege, quam prædicabat Ioannes, clauderetur adhuc Christus, quem respicit, dum contra Altare cantat Epistolam, *Durand. cap. 16. & seq.*

8 *Graduale* ad penitentiam respicit lamentum, *Ruper. lib. 1. cap. 34.* & conuersi ad penitentiam à Ioanne prædicatam gemunt. Dicitur à gradibus *Graduale*, quo significatur ascensio discipulorum Christi vocatorum per gradus post Ioannis prædicationem. *Alleluia* consolationis est post luctum penitentiam: gaudebant autem discipuli in noua conuersatione Christi. *Tractus* eiusdem rationis est cum *Graduali*: & *Sequentia*, seu iubilatio, est idem cum *Alleluia*, ut aliàs docuimus. *Hæc habet Innocentius III. supra cap. 31.*

9 Succedit *Euangelium* in parte Altaris altera, quia Gentibus fit communis Christi doctrina. Liber de Altari sumitur, quia de Sion exiit lex noua, & verbum Christi de Ierusalem. Quoniam autem misit Apostolos etiam tunc temporis prædicare regnum Dei, ideò benedictio, missio, & osculum manus præcedunt. Thuriferarius cum Thuribulo bonum odorem virtutum Christi euangelizantis, & Acolythi cum cereis accensis fulgentissimum lumen doctrinæ Christi designant, siue lumina miraculorum eiusdem Christi; siue quia binos mittebat ante faciem suam, quò erat ipse venturus. Subdiaconus ut minister, vel auditor, benè doctus

tandem refert librum Euangelij ad Celebrantem, uti ad Christum, cuius est colligere fructus prædicationis suæ; cui & in gratiarum actionem Thus adoletur à Diacono. Quæ omnia fusiùs *Innocentius III. a cap. 35. ad cap. 48. lib. 2.*

10 In *Symbolo* fidei professio manifesta est, & doctrinæ sequela, quæ in discipulis Christi, præsertim ad eundem prædicationem, effulsit. nam multi crediderunt in eum, *Durand. cap. 24.* & Gentiles per Philippum & Andream ducti sunt ad Christum, appropinquante iam Passione, in *Offertorio*, *Innocent. cap. 52.*

11 *Offertorium* significat votum fidei à Gentilibus oblatum Christo inter prædicationem & Passionem, quod admiratus est in Centurione & Chananæa, *Innocent. III. cap. 52.* quo cantato, ecce silentium, in quo appropinquante Passione significatur labulum Christi, qui in palam non ambulabat, *idem cap. 54.* *Velum* amouetur à Calice, ut Calix videatur à populo, quia nunc manifestè in Missa Passio Christi representatur: unde, & finita eiusdem representatione, quæ accidit, ut dicemus, circa Communionem, Velo rursus velatur Calix, ut videatur ut priùs, sed vndequaque occultetur. Ministri præparant oblata, & circa eadem Crucis signa fiunt, quæ Concilium fecerunt Hebraei, ut eum morti traderent. *Patena* partim abconditur sub Corporali, seu velatur in manu Subdiaconi; quia patentes corda discipulorum in fide titubant, & deficiunt, *idem cap. 59.* Exprimite *incensatio oblatorum* effusionem vnguenti ante sex dies Paschæ, cuius odore repleta est domus; & ideò incensantur omnes, *idem cap. 57.*

12 *Præfatio* quid aliud designat, nisi triumphū Christi in die Palmarum? in quo tum Angeli, tum Hebræorum pueri cantabant *Hosanna: Benedictus qui venit*, &c. *Innoc. lib. 2. cap. 61.*

13 *Canon*, inquit *Microl. de Eccles. obseru. cap. 16.* Dominicæ Passionis potissimum est commemoratio. & Primò quidem seretò dicitur, ad indicandum, Deum verè esse absconditum in hoc mysterio; tum postremis diebus Christum cum solis discipulis conuersantem. Latibulum Christi à Iudæis hoc loco significari, ait *Innoc. III. lib. 3. cap. 1.* Tres cruces, quæ primò fiunt super oblata, denotant tres traditiones Christi ad mortem, à Deo Patre, à Iuda, & à Iudæis, qui Pilato eum tradiderunt, *idem cap. 3.* In alijs quinque crucibus post *Hanc igitur oblationem*, &c. Venditio Christi exprimitur: in primis tribus, Venditionis pretium, quod ter decem denarijs constat, vel tres emptores intellige, Sacerdotes, Scribas, Phariseos: in alijs duabus, Venditorem, & Venditum, *idem cap. 12.* Vel in his quinque crucibus latet Historia à die Palmarum ad mortem Christi per dies quinque, *Titelman. cap. 43.*

14 *Consecratio* repræsentat Cœnam Dominicam, *Innocent. lib. 4. cap. 6.* vbi benedictiones Hostiæ & Calicis significant, & repræsentant, non crucifixionem, sed præsignationem Passionis Christi factam in ipsa Cœna, *S. Thom. 3. par. quest. 83. artic. 6.* vel quod pro duobus populis sit passurus, *ex Amalar. lib. 3. cap. 24.* vel quia redimenda sunt anima & corpus nostrum per Passionem Christi, *Alexand. Alen. 4. par. quest. 33.* ideoque duplex fit signum crucis, semel super Hostiam, semel super Calicem.

15 *Elevation* verò Hostiæ & Calicis, anticipatam Crucis & Christi in ea Crucifixi elevationem significat, *ex S. Germano in Theoria rerum Ecclesiast.* non actionē crucifixionis Christi, de qua infra suo loco, sed memoriā Passionis Christi & mortis eiusdem in hoc Sacramento statim esse faciendam. *Hæc*, inquit, *quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis*, hoc est, *mortem Domini annuntiabitis.* Quam elevationē in hoc anticipato sensu (quod benè nota) comitantur ferè statim quinque cruces ad ea verba, *Hostiam puram*, &c. ad memoranda quinque Vulnera Christi in Cruce accepta, *Stephan. Eduens. de Sacr. Alt. cap. 17.*

16 Ceterum prosequendo Historiam, peracta Cœna & Consecratione, Christus procidit in horto ad orandum Patrem, & Sacerdos inclinatus dicit, *Supplices te rogamus*, &c. affuit confortans Angelus; & nos addimus, *Iube hæc preferri per manus sancti Angeli, Walden. Tom. 3. tit. 4. cap. 29. num. 5.* Osculum quod sequitur Altaris hoc loco, opponitur osculo Iudæ in horto. Tres cruces adduntur, vel ad notandas tres illusiones Christi, à Pontificibus, Herode, Pilato factas, *ex Alber. Mag. vel Vincula, Flagella, Coronam spineam, ex Innocent. sup. cap. 5.*

17 Dicto, *Nobis quoque peccatoribus*, pectus percutitur. Dicerem hoc loco illud designari (per antiphrasim) vt nobis fiat in salutem, quod Hebræi impij in suam perniciem exclamauerunt; *Sanguis eius super nos, & super filios nostros*: verum *Innocentius, & aly*, explicant de Latrone & Centurione confitentibus Christum verum Deum. sed hoc perturbat ordinem Historiæ, vt patet.

18 In sequentibus tribus crucibus, *Sancti-*

Sanctificas, vinificas, &c. recole crucifixionem Christi, qui hora tertia apud Marcum linguis Iudæorum Cruci est affixus, *Tolle, tolle, &c.* Innocent. lib. 5. cap. 9. in alijs autem tribus, ad ea, *Per ipsum, cum ipso, & in ipso*, attende crucifixionem hora sexta manibus Gentium; & in duabus sequentibus, *est tibi Deo Patri*, &c. diuisionem animæ à corpore Christi, Innocentius III. *ibidem*. Fiunt autem hæc duæ cruces extra Calicem, quia hæc separatio facta est, non ex violentia passionis, & Calicis, sed ex potestate propriæ voluntatis Christi, Rub. lib. 2. cap. 75. idem ferè docet Innocent. III. loco citato. Item in primis tribus, *Per ipsum*, &c. memorare trinam orationem Christi in Cruce. Primam, *Pater ignosce illis*, &c. Alteram, *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Tertiam, *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*. quam trinam orationem obseruat *sanctus Thom.* vbi supra.

19 His valdè consona *Titelm.* addit cap. 48. in primis tribus crucibus notari tres horas quibus vixit in Cruce: in alijs tribus, Calice detecto, tres alias quibus mortuus pepedit: in duabus extra Calicem, emissionem Sanguinis & aquæ à latere. & inter has cruces Velum Templi scissum significatur, cum amouetur de Calice Palla; & quadrant historico ordini.

20 *Elenatur Calix cum Hostia*, & statim deponitur in ijs verbis, *Omnis honor, & gloria*; ad denotandam depositionem Christi de Cruce, & eiusdem Sepulturam, *Stephan. Eduens. loco citato*. Et sicuti, omnium sententia, Calix hoc loco operitur Palla, non, ut hactenus, ad cautelam, sed ad mysterium; ita in Palla designatur lapis ad ostium monumenti; *Innocent. lib. 5.*

cap. 10. vel Corpus Christi inuolutum sindone à Iosepho, ut contemplatur *Durand. cap. 46.* Celebrans enim & Diaconus hic tangunt Calicem simul, innuètes ministerium duorum; Nicodemi quidem Celebrans, Iosephi verò Diaconus: quia Ioseph inuoluit sindone Corpus, & Diaconus tangens Calicem eundem Palla cooperit, *Rubeus lib. 2. cap. 66.*

21 Recedit Diaconus à facie Celebrantis, ut à monumento recesserunt Nicodemus & Ioseph. Dicitur alta voce, *Per omnia secula seculorum*; quia clamauit Centurio, & clamor factus est à mulieribus, *ex Stephan. Eduens. loco citato cap. 17.* quos clamores continuari dicit vsque ad finem Orationis Dominicæ *Titelm. cap. 51.* Vel, ut colligamus vltima Christi verba, statim additur *Oratio Dominica*, quæ constat septem petitionibus, in honorem septem verborum Christi in Cruce, *Durand. cap. 35. & 47.*

22 Subdiaconus & Diaconus ministrant patenam apertam; & ecce mulieres cordibus patentibus valdè mane ad monumentum pergunt, *Innocent. lib. 6. cap. 1.* Additur sub silentio, *Libera nos quaesumus*, ut videas liberatos SS. Patres à Limbo, ad quem lecto descendit anima Christi, *Durand. cap. 49.* vbi notat etiam, nominati tres tantum Apostolos, ob triduum mortis indicandum: & sub silentio dicitur, de quo *Luc. 23. Sabbato*, inquit, *siuerunt*, *Innocent. III. lib. 5. cap. vlt.*

23 *Osculum patenæ* significat, quod Christus impleturus erat ferè statim desiderium mulierum, *idem lib. 6. c. 1.* vnde statim amouetur Palla à Calice, sicuti lapis ab Angelo ab ostio monumenti: ergo resurrexit Dominus inuisibiliter, *Innocent. ibidem cap. 2.*

24 *Frax.*

24 *Frangitur Hostia*; quia in fractione panis cognitus fuit Christus resuscitatus, *Innocent. lib. 6. cap. 2.* & in tribus Hostiæ partibus agnosce cum *S. Thoma 3. par. quest. 83. art. 5.* distinctionem Corporis mystici Christi, vel distributionem gratiarum eius post resurrectionem. Corpus enim mysticum Christi tres partes habet, Caput, id est Christum ipsum gloriosum, in dextra Sacerdotis, nec sinistri quidquam amplius habet: Sanctos iam ab ipso beatificatos, qui in altera manu, quæ extra Calicem est, denotantur, *Innoc. ibid. c. 3.* reliqua membra, passionibus adhuc obnoxia in Ecclesia militante, adumbrantur in particula in Calicem dimissa, *Steph. Eduens. de Sacramen. Alt. cap. 18.* Alij multa alia sunt meditati hoc loco: sed hæc ad rem nostram magis.

25 Itaque *immissio particule* in Calicem cum commixtione significat Resurrectionem Christi, *ex Amalar. lib. 3. cap. 31.* vel est confessio Resurrectionis Dominicæ, in qua Corpus, & Sanguis, & anima vnita sunt, *Microl. cap. 20.* Tres cruces cum particula supra Calicem, vel admonent de triduo mortis, *S. Thom. loco citato artic. 6.* vel trium mulierum aduentum indicant ad ostium monumenti quærentium Crucifixum, *Innoc. sup. cap. 2.* vel, ex eodem, virtutem totius Trinitatis demonstrant in Christi miraculosa Resurrectione. Item cruces fiunt ad quatuor labia Calicis, quia ad quatuor mundi partes pertingit Resurrectio Christi, *S. Germ. vbi supra.*

26 Eleuetur hoc loco vox, & dicitur, *Pax Domini sit semper vobiscum*: nam *Pax vobis* dictum est à Christo resuscitato discipulis suis, *Microl. c. 20.* & bñum significat Resurrectio-

nis nuntium, *Rupert. lib. 2. c. 16.* Hinc fit, vt in Missa, etiam de luctu, omnes ad hæc verba surgant, ob mysterium scilicet Resurrectionis Christi, quæ significatur in hoc ritu, & verbis præcisis. & est communis expositio.

27 Quid verò *Agnus Dei*? aperto Calice cum Palla dicitur ter, ad tollenda peccata. & nonne vides, ianuis clausis ingressum ad Apostolos Christum, eisdem dicentem: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis?* *Innocentius ibid. cap. 4.* cum *Durando cap. 51.* qui de Calice tecto ianuisque clausis edisserit in hunc sensum.

28 Fit *Communio* & Cleri, & populi; quia Christus comedens cum Apostolis, sumens reliquias dedit eis, *Microl. supra.* Dicitur Versus *Communio*, qui lætitiæ, vt docuimus, est symbolum; quia gauisi sunt discipuli viso Domino, *Innocent. cap. 10.*

29 Postea dicitur *Oratio* extensis manibus, quæ ab *Amalario* vocatur etiam benedictio, vt supra retulimus; vt hîc obserues, Christum eleuatis manibus iam ascendentem ad pro nobis orandum Patrem, & benedicentem nobis. *Eleuatis manibus*, ait Lucas, *benedixit eis.* Cum duplici *Dominus vobiscum*, & salutatione in discessu, quia discipulis sæpius eo tempore dixit, *Pax vobis*, *Innoc. cap. 11.* vel in vltimo *Dominus vobiscum* memento dicentis: *Ecce ego vobiscum sum usque, &c. Matth. 28.* vt notat *VValden. tit. 4. cit. cap. 44. num. 5.*

30 *Ite missa est*, cum *Deo gratias*, in mentem reuocat quæ dixerunt Angeli: *Viri Galilæe, quid statis aspicientes in calum?* *Ite*, & reuerſi sunt cum gratiarum actione, *Microl. supra.*

31 Orabant Apostoli vsque ad Pen-

tecosten secretò; quod ego puto significari in Oratione cum inclinatione Sacerdotis ad Altare, *Placeat tibi, &c.* & orabant ij vnanimiter. quod in osculo Altaris designatur.

32 Vltima benedictio missionem Spiritus sancti in Pentecoste in nomine Trinitatis exprimit, *Innocent. cap. 14.*

33 Quid aliud restat, quàm vltimum *S. Ioannis Euangelium*? de hoc mysticè nemo ex antiquioribus quem legerim. Dicam ergo cum *Principissa Parmensi in eiusdem Praxi citata*, Prædicationem Apostolorum hîc demonstrari, tum Diuinitatis, tum Incarna-

tionis Christi, qua Gêtes magis quàm Hebraei (vnde in cornu legitur *Euangelij*) ad Deum deuenerunt post Pentecosten. *Ecce conuertimur ad Gentes*, ait Paulus *Act. 13.*

34 Regressus in Sacristiam est ad necessitatem, non ad mysterium, nisi velis dicere, post prædicationem, & opera bona, tandem ad Deum in caelum nos quoque peruenturos, vnde exiuit à principio Dominus Iesus, qui vixit in mundo annis circiter triginta quatuor, & nunc in caelo vivit & regnat Deus in sæcula sæculorum, Amen.

Canonis expositio litteralis, eorum nempe verborum quæ sunt difficilioris intelligentiæ. XVII.

FVsè, neque confusè, post *Bielum* & alios *Io. Steph. Duran. lib. 2. de Ritib. à cap. 33. vsque ad 45.* sacrum Canonem explicat, allatis Antiquorum interpretationibus, vt nihil certè, nisi breuitas, ab eo desiderari videatur: breuius ego, & apertioribus omissis, obscuriora propono, & expono.

1 *Te igitur, clementissime Pater.*] Ad Patrem docente Christo dirigitur omnis oratio, *Florus in Expositione Missæ.*

2 *Sacrificia ilibata.*] Id est incontaminata, *Alcuin. cap. de Celebrat. Missæ. sine macula offerentis, Innoc. III. lib. 3. cap. 3. sine labè, Durand. lib. 4. cap. 36.*

3 *Pro Ecclesia tua sancta.*] Tua habet emphasim ad mouendum Deum, *Duran. loc. cit. Orthodoxis*, hoc est, rectæ gloriæ hominibus nullo errore deprauatis, *Alcuin. Florus, & Biel. lect. 24.*

4 *Vel qui tibi offerunt.*] Non modò Sacerdotes, sed etiam qui votis & oratione cooperantur, *Innocent. supra;* & qui eleëmofynam pro Missa dederunt,

aut alio modo celebrari curarunt, *Azor. lib. 10. cap. 36. quest. 13.*

5 *Et incolumitatis suæ.*] Pro corporali sanitate precamur, *Alcuin. & Innocent.*

6 *Reddunt vota suæ.*] Vota sua fidei & deuotionis, quæ sunt in libertate arbitrij, & idèd sua, *Innocent.*

7 *Communicantes.*] In Communionem Sanctorum valet Sacrificium, *Innoc. sed Microl. cap. 12.* ex interpretatione verborum, quæ fit in Festis quibusdam, colligit, non significari hanc communionem Sanctorum qui sunt in caelo, sed communionem Catholicorum fidelium.

8 *Oblationem seruitutis nostræ.*] Id est Cleri; & est patriæ, quæ soli Deo debetur, *Odo Camer.*

9 *Et cuncta familia.*] Id est totius assistentiæ collectæ, *idem Odo. totius Ecclesiæ, Florus.*

10 *In electorum tuorū inbeas gregem numerari.*] Vt annumeretur cum electis secundum præsentem iustitiam, vt habet